

СЕКЦІЯ 6 ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСІБ ІЗ ПСИХОФІЗИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

УДК: 159.922.76-056.79:376-056.264-053.5

Т. Г. Харченко

кандидат психологічних наук,
старший викладач

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

О. В. Шарпило

магістрантка спеціальності
Спеціальна освіта

(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ДО ПИТАННЯ ВІДХИЛЕНЬ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті представлено теоретичний аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених щодо порушень поведінки дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення. Визначено зв'язок причин, факторів, специфіки прояву поведінкових порушень із мовленнєвими порушеннями.

В статті представлений теоретичний аналіз досліджень вітчизняних та зарубіжних учених щодо порушень поведінки дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення. Установлено зв'язок причин, факторів, специфіки прояву поведінкових порушень із мовленнєвими порушеннями.

The article presents a theoretical analysis of research by domestic and foreign scientists on the behavioral disorders of primary school children with severe speech disorders. The connection of

causes, factors, specifics of manifestation of behavioral disorders with speech defects is determined.

Ключові слова: мовлення, поведінка, комунікативна компетентність, агресивність, байдужість.

Ключевые слова: речь, поведение, коммуникативная компетентность, агрессивность, безразличие.

Keywords: speech, behavior, communicative competence, aggression, indifference.

Постановка проблеми. У сучасному житті існує безліч факторів які впливаючи на людину змінюють її психічний стан, установки, відношення до інших людей, провокують появу небажаних форм поведінки. Здатність до саморегуляції поведінки, до формування комунікативних навичок набувають у сучасному житті особливої актуальності. Насамперед це стосується найбільш вразливих категорій, а саме дітей, зокрема тих, які мають порушення мовлення. Діти із порушеннями мовлення – це особлива категорія дітей, адже вони мають особливі освітні потреби.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних вчених поведінкові особливості дітей із тяжкими мовленнєвими порушеннями досліджували Бісікало Л. Г., Заброцький М. М., Задорожня О. Г., Ілляшенко Т. Д., Кардаш Н. О., Каменщук Т. Д., Мушкевич М. І.,

Обухівська А. Г., Осауленко Л. А., Паламарчук Н. М., Паланюк Т. М., Рібцун Ю. В., Токаленко З. В., Шипіцина Л. М., Якимчук Г. В.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз наукових досліджень порушень поведінки дітей молодшого шкільного віку з ТПМ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кардаш Н. О. та Косарева О. І., досліджуючи соціально-комунікативну компетентність дітей старшого дошкільного віку з порушеннями мовлення з'ясували, що такі діти на тлі мозаїчної картини мовленнєвих і немовленнєвих дефектів мають труднощі формування соціально-комунікативних навичок [1].

На думку Осауленко Л. А., при переході до шкільного віку можуть спостерігатись наступні прояви негативної поведінки:

- у дитини може з'явитись прагнення робити все навпаки, внаслідок чого вона починає ігнорувати або чинить відверто наперекір як дорослим, так і собі;
- діти стають упертими, що часто сприймається як наполегливість (упертість проявляється як бажання досягти бажаного, й відсутність бажання змінювати власні рішення);
- з'являється схильність до непокірності (поведінковий протест, прояв неслухняності);
- самовілля (свавілля, як домагання самостійності, налаштуваність робити все самостійно, агресивно-бунтівна поведінка, схильність до сварок, категоричності думок та висловлювань,

схильність ображати старших і навіть псувати речі, ламати іграшки);

- деспотизм (як крайня свавольність, схильність дитини ігнорувати інтереси інших) [2, с. 45].

Щербакова І., Харченко Т. звертають увагу, що у дітей із мовленнєвими порушеннями частіше спостерігається підвищена тривожність, що пов'язано із технікою мовлення, яка є специфічною й індивідуальною на рівні кожної дитини з порушеннями мовлення. Як приклад, заїкуваті діти мають підвищену тривожність, надмірні емоційні переживання, що впливають на їх соціальну адаптацію, деформують самооцінку [5].

Дослідниця Осауленко Л. А. запропонувала розподіляти дітей з порушеннями мовлення залежно від типу агресії який прослідковується у їх поведінкових реакція на п'ять типів:

- гіперактивно-агресивна дитина (рухливо-розгальмована дитина);
- агресивно-вразлива дитина (основна риса – вразливість);
- агресивно-боязка дитина (основна риса – надмірна боязкість);
- агресивно-байдужа дитина (дитина-грубіян);
- агресивна дитина з опозиційно-зухвалою поведінкою (дитини яка грубіянить дорослим) [2, с. 50].

Рібцун Ю. В. на основі теоретичних і емпіричних досліджень визначила наявність таких особливостей у дітей із ТПМ: обмеженість вербальних засобів спілкування, специфічні особливості пізнавальної,

рухової та особистісної сфер; загальна емоційна нестійкість; слабкість мотиваційної основи будь-якої діяльності; слабкий вольовий самоконтроль; фрагментарність зорового й вербального сприймання інформації; моторна незграбність; недосконалість мисленневих операцій; дефіцит уваги до оформлення мовлення; недостатній словниковий запас; незрілість навичок мовленнєвого спілкування [3, с.140].

Якимчук Г. В. вважає причиною ускладнень у формуванні комунікативних навичок молодших школярів із ТПМ негативізм, надмірну образливість, дратівливість та агресивність дітей. Означені негативні тенденції впливають на самооцінку дітей, зокрема занижують її [5]. Досліджуючи взаємозв'язок поведінки і самооцінки дітей з порушеннями мовлення, Ірина Щербакова запропонувала схематичну модель взаємозалежності самооцінки та стилю поведінки (рис.1.) [6].

Узагальнюючи точку зору багатьох науковців, Якимчук Г. В. називає

причиною ускладнень у формуванні комунікативних навичок молодших школярів із ТПМ негативізм, надмірну образливість, дратівливість та агресивність дітей. Означені негативні тенденції впливають на самооцінку дітей, зокрема занижують її, порушують поведінку, роблять її розгальмованою або загальмованою [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Специфічними симптомами дезадаптивної поведінки дітей із ТПМ є надмірна агресивність, активність, упертість, емоційна неврівноваженість, конфліктність. Отже, мовленнєві порушення обумовлюють специфічний характер спілкування і негативні форми поведінки дітей із ТПМ. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в емпіричному дослідженні впливу обмежених вербальних засобів спілкування на формування стійких порушень комунікативного акту дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення.

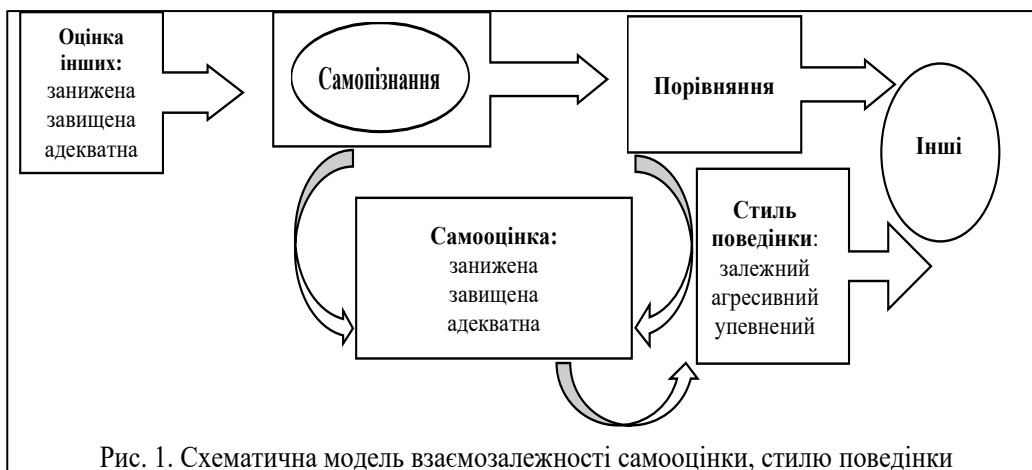

Рис.1. Схематична модель взаємозалежності самооцінки, стилю поведінки (за Щербаковою І. М.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кардаш Н. О. Розвиток соціально-комунікативної компетентності у дітей логопатів старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми дошкільної та корекційної освіти* : збірник наукових праць студентів і молодих учених. Вип. 1. Рівне : РДГУ. 2018. С.75-76.
2. Осауленко Л. А. Формування моральної поведінки учнів з вадами розвитку: методичний посібник. *Золотоноша*, 2014. 100 с.
3. Рібцун Ю. Стандартизація початкової освіти дітей із тяжкими порушеннями мовлення в умовах Нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук : мужувівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 3, № 23. С.139-145.
4. Щербаківа Ірина, Харченко Тамара. Особливості самооцінки та саморегуляції поведінки дітей молодшого шкільного віку із мовленнєвими порушеннями. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва*. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2021. № 5 (109).
5. Якимчук Г. В. Особливості психічного розвитку дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Габітус*. Вип. 20. 2020. С.176-182.
6. Shcherbakova, I. N., Savchenko Yu. A., Levchenko I. A. Interdependence of self-assessment, anxiety, style of behaviour of junior students with speech violations. *Dynamics of the development of world science*. Vancouver, Canada. 186-190.

УДК 159.922.76-056.264-053.5

Т. Г. Харченко

*кандидат психологічних наук,
старший викладач*

*Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

О. В. Шарпило

*магістрант спеціальності
Спеціальна освіта*

*(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТИПІВ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

На основі теоретичного аналізу вітчизняної й закордонної наукової літератури в статті визначено, що діти молодшого шкільного віку із порушеннями мовлення є особливою категорією, яка потребує своєчасної психолого-педагогічної допомоги та супроводу.

На основі теоретичного аналізу отечественной и зарубежной литературы в статье утверждается, что дети младшего школьного возраста с нарушениями речи являются особенной категорией, которая требует к себе своевременной психолого-педагогической помощи и сопровождения.

Based on the theoretical analysis of domestic and foreign scientific literature, the article presents that it is determined that children of primary school age with speech disorders are a special category that need timely psychological and pedagogical assistance and support.

Ключові слова: мовлення, конфліктна поведінка, агресивність, імпульсивність, байдужість.

Ключевые слова: речь, конфликтное поведение, агрессивность, импульсивность, безразличие.